

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ

©2020 ЗАЙЦЕВА Л. О.

УДК 330:34
JEL: D21; L20; L25

Зайцева Л. О. Теоретико-методологічні особливості парадигми сталого розвитку компанії

Метою статті є дослідження теоретичних концепцій сталого розвитку для подальшого формування напрямів удосконалення процесів управління функціонуванням компанії в економічному просторі. У статті через структуру «дисциплінарної матриці» наведено розуміння парадигми сталого розвитку. Визначено формальний апарат, який орієнтується на базові аспекти сталого розвитку; метафізичні компоненти, якими виступають протиріччя розвитку сучасної цивілізації; цінності (в даному контексті – відповідальний бізнес). На основі системного підходу запропоновано історично-контентну модель розвитку компанії на теоретичних засадах сталого розвитку. Категорії моделі відображають закономірний процес розширення та поглиблення елементів парадигми сталого розвитку. Охарактеризовано елементи запропонованої моделі, що розкривають: зміст протиріччя розвитку сучасної цивілізації; трансформацію ресурсів навколишнього середовища в соціальні блага; сфери розвитку людського буття; етапи, аспекти, чинники, принципи, імперативи концепції сталого розвитку; особливості залучення бізнесу в процеси сталого розвитку; напрямки реалізації, етапи впровадження концепції сталого розвитку в діяльність компанії; фактори впливу, потенціал і результати впровадження потенціалу сталого розвитку компанії та їх поєднання з історично-часовими характеристиками. Дана модель дозволяє виділити стратегічну глобальну парадигму сталого розвитку компанії та сформулювати її теоретико-методологічні особливості.

Ключові слова: парадигма сталого розвитку компанії, дисциплінарна матриця, модель розвитку компанії, потенціал сталого розвитку компанії, відповідальний бізнес.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-409-416>

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Зайцева Людмила Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і банківської справи, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (пл. Гоголя, 1, Старобільськ, 91011, Україна)

E-mail: mila280176@ukr.net

УДК 330:34
JEL: D21; L20; L25

Зайцева Л. А. Теоретико-методологические особенности парадигмы устойчивого развития компании

Целью статьи является исследование теоретических концепций устойчивого развития для дальнейшего формирования направлений совершенствования процессов управления функционированием компании в экономическом пространстве. В статье через структуру «дисциплинарной матрицы» представлено понимание парадигмы устойчивого развития. Определен формальный аппарат, ориентированный на базовые аспекты устойчивого развития; метафизические компоненты, которыми являются противоречия развития современной цивилизации; ценности (в данном контексте – ответственный бизнес). На основе системного подхода предложена исторически-контентная модель развития компании на теоретических принципах устойчивого развития. Категории модели отражают закономерный процесс расширения и углубления элементов парадигмы устойчивого развития. Охарактеризованы элементы предложенной модели, раскрывающие: содержание противоречия развития современной цивилизации; трансформацию ресурсов окружающей среды в социальные блага; сферы развития человеческого бытия; этапы, аспекты, факторы, принципы, императивы концепции устойчивого развития; особенности привлечения бизнеса в процессы устойчивого развития; направления реализации, этапы внедрения концепции устойчивого развития в деятельность компании; факторы влияния, потенциал и результаты внедрения потенциала устойчивого развития компании и их сочетание с исторически-временными характеристиками. Данная модель позволяет выделить стратегическую глобальную парадигму устойчивого развития компании и сформулировать её теоретико-методологические особенности.

Ключевые слова: парадигма устойчивого развития компании, дисциплинарная матрица, модель развития компании, потенциал устойчивого развития компании, ответственный бизнес.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Зайцева Людмила Алексеевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и банковского дела, Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко (пл. Гоголя, 1, Старобельск, 91011, Украина)

E-mail: mila280176@ukr.net

UDC 330:34
JEL: D21; L20; L25

Zaitseva L. O. The Theoretical-Methodological Features of the Company's Sustainable Development Paradigm

The article is aimed at exploring the theoretical conceptions of sustainable development for further formation of the ways of improving the processes of management of the company's operation in the economic space. The article, through the «disciplinary matrix» structure, provides an understanding of the paradigm of sustainable development. The author defines the formal apparatus focused on the basic aspects of sustainable development; metaphysical components, which are the contradictions of the development of modern civilization; values (in this context – responsible business). On the basis of system approach, a historical-content model of the company's development on the theoretical principles of sustainable development is proposed. The model categories reflect the natural process of expanding and deepening elements of the sustainable development paradigm. The author characterizes the elements of the proposed model, covering: the content of the contradiction of the development of modern civilization; transformation of the environment's resources into social benefits; human development; stages, aspects, factors, principles, imperatives of the conception of sustainable development; features of engaging a businesses in the sustainable development processes; implementation directions, stages of implementation of the conception of sustainable development in the company's activities; influence factors, potential and results of implementing the company's sustainable development potential, and their combination with the historical-temporal characteristics. This model allows to highlight the strategic global paradigm of the sustainable development of company and formulate its theoretical-methodological features.

Keywords: the company's sustainable development paradigm, disciplinary matrix, the company's development model, the company's sustainability potential, responsible business.

Fig.: 2. **Bibl.:** 8.

Zaitseva Liudmyla O. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Banking, Luhansk Taras Shevchenko National University (1 Hoholia Square, Starobilsk, 91011, Ukraine)

E-mail: mila280176@ukr.net

Стратегія сталого розвитку стала нагальною потребою, ключовим аспектом глобального порядку у сфері сталого розвитку для створення більш інклюзивної економіки. Стикаючись зі складними соціальними й екологічними проблемами на тлі загальної нестабільності в бізнес-середовищі, компанії все більше прагнуть завоювати та зберегти довіру своїх стейкхолдерів. Завдання бізнесу більше не зводяться лише до отримання прибутку. Сьогодні компанії розширюють власні амбіції, націлюючись на отримання довгострокових переваг, пов'язаних з реалізацією можливостей у сфері екологічного та соціально-економічного сталого розвитку. Інноваційний тип економіки потребує розвитку концепції сталого розвитку компанії як первинної ланки економіки, де відбувається апробація численних нововведень, комерціалізація науково-технічних розробок, освоєння та випуск принципово нових продуктів. З урахуванням зазначеного виникає необхідність у розумінні теоретичних концепцій сталого розвитку та визначення їх складових, сучасних домінант і перспективних напрямів, що є основою парадигми сталого розвитку компанії.

Вирішення питань, пов'язаних із формуванням та узагальненням поглядів на сучасну парадигму сталого розвитку перебуває в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема таких, як Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко, А. Б. Шостак, В. Я. Шевчук, З. В. Герасимчук, В. П. Прадун, А. Г. Мельник, М. К. Шапочка, А. Г. Тихонов, Н. В. Гребенюк та ін.

Складові, чинники та механізми реалізації сталого розвитку національної економіки глибоко та послідовно вивчені й узагальнені в науковій літературі, проте питання участі у сталому розвитку суб'єктів господарювання потребують глибшого дослідження, особливо аспектів формування парадигми їх сталого розвитку.

Метою статті є дослідження теоретичних концепцій сталого розвитку для подальшого формування напрямів удосконалення процесів управління функціонуванням компанії в економічному просторі.

Для розуміння та пояснення сталого розвитку теоретичним підґрунтям є парадигма. Згідно із сучасним підходом до розуміння дефініції під «парадигмою» розуміють систему теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, що беруться за зразок розв'язку наукових задач і визнаються всіма членами наукової спільноти. Томас Семюел Кун, один із лідерів сучасної філософії науки, визначає наукову парадигму як вказівку на те, «що деякі узвичаєні приклади

фактичної практики наукових досліджень – приклади, що містять закон, теорію, їхнє практичне застосування й необхідне обладнання, у сукупності дають нам моделі, з яких виникають конкретні традиції наукового дослідження. Учені, в основі наукової діяльності яких однакові парадигми, спираються на ті самі правила і стандарти наукової практики. Ця спільність настанов і видима узгодженість, яку вони забезпечують, являють собою передумови для нормальної науки, тобто для генези і наступності в традиції того чи того напрямку дослідження» [5].

Наведемо парадигму сталого розвитку через структуру «дисциплінарної матриці», яка конкретизує розуміння поняття (рис. 1):

1) *формальний апарат*, мова, що вживаються в конкретній науковій дисципліні, тобто «*символічні узагальнення*» («... ті вирази, які члени наукової групи використовують без сумнівів і розбіжностей, які без особливих зусиль можна вбрати в логічну форму типу $(x)(y)(z)$ та (x, y, z) » [5, с. 195]. У даному дослідженні під формальним апаратом слід розглядати економічний, соціальний та екологічні аспекти сталого розвитку, які є базовими в даній концепції;

2) *метафізичні компоненти*, що визначають найбільш фундаментальні теоретичні та методологічні принципи світорозуміння, тобто ті, що допомагають визначити, що треба прийняти, як розв'язати головомолку та як пояснити. І, навпаки, вони дозволяють уточнити перелік нерозв'язаних головоломок і сприяють оцінці значущості кожної із них» [5, с. 196; 7].

У рамках концепції сталого розвитку метафізичними компонентами виступають протиріччя розвитку сучасної цивілізації: неухильне зростання людських потреб і скорочувальні можливості забезпечення; втручання людини в природу та її (природи) здатність до відновлення; зростання глобального валового доходу та зменшення глобального багатства;

3) *цінності*, що задають панівні ідеали та норми побудови й обґрунтування наукового знання [1].

У даному контексті відповідальний бізнес – бізнес майбутнього – головна мета компаній, що прагнуть досягти сталого розвитку при впровадженні потенціалу, відіграючи позитивну роль у суспільстві, демонструючи результати, які перевищують ринкові показники.

Системний погляд на теоретичні засади сталого розвитку, у тому числі компанії, наведено в запропонованій автором історико-контентній моделі

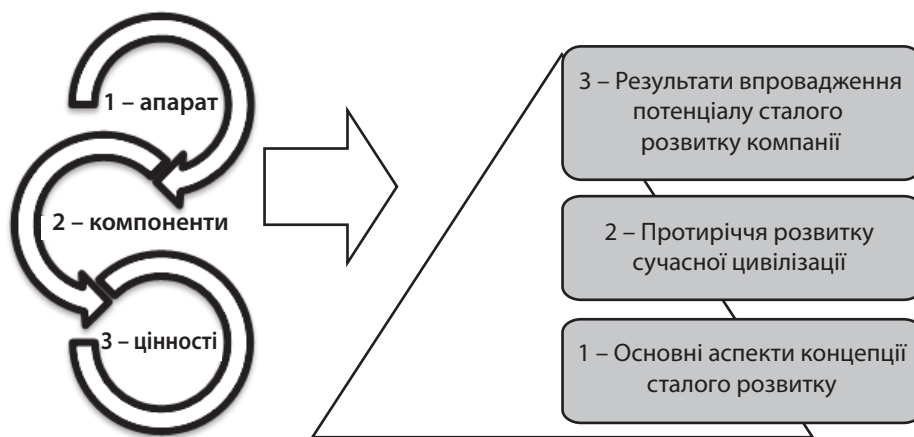

Рис. 1. Процес формування парадигми сталого розвитку

Джерело: авторська розробка.

його розвитку (рис. 2), що відображає закономірний процес розширення та поглиблення змістовних елементів парадигм сталого розвитку: інтегральних наук по відношенню до сталого розвитку; протиріччя розвитку сучасної цивілізації, етапів концепції сталого розвитку; трансформацію ресурсів навколишнього середовища в соціальні блага, сфери розвитку людського буття, аспекти, чинники концепції сталого розвитку; особливостей залучення бізнесу в процеси сталого розвитку; напрямків реалізації концепції сталого розвитку в діяльності компанії, принципів, імперативів сталого розвитку компанії; етапів впровадження сталого розвитку в діяльність компанії; факторів впливу, потенціалу та результатів впровадження потенціалу сталого розвитку компанії та їх поєднання з історично-часовими характеристиками.

Інтегральні науки (див. рис. 2) підкреслюють напрямки пізнання – відчуття – освоєння світу людиною, та проектують стратегію переходу до сталого розвитку [8].

Розвитку сучасної цивілізації властиві протиріччя, наслідки яких несуть пряму загрозу її існуванню. Серед найбільш значущих можна виділити:

1. *Протиріччя між неухильно зростаючими людськими потребами та можливостями забезпечення*, що скорочуються, при розширенні економічної діяльності щодо їх задоволення. Це призводить до відставання пошуку та формування нових ресурсів від витрачання вже наявних.

2. *Протиріччя між втручанням людини в природу та її (природи) здатності до відновлення*. Наслідком антропогенного навантаження на навколишнє середовище є негативні, необоротні процеси – забруднення та погіршення якісних параметрів повітряного, водного басейнів; виснаження та деградація сільськогосподарських угідь; зникнення багатьох видів тварин і рослин.

3. *Протиріччя між зростанням глобального валового доходу та зменшенням глобального багатства*, що неухильно веде до порушення пропорційності соціально-економічного розвитку як між країнами, так і в самих національних економіках, загострюючи проблеми бідності та голоду, породжуючи та інтенсифікуючи міграційні потоки з країн з несприятливими умовами життєдіяльності в більш благополучні країни.

Парадигма сталого розвитку, заснована на фундаментальних знаннях, ціннісних уявленнях і переконаннях, стала безальтернативною на сучасному етапі розвитку науки. У контексті сталого розвитку перехід до взаємодії суспільства та природи, у межах якої розумна людська діяльність стає визначальним фактором розвитку, що наведена як оптимальна для розвитку людства трансформація ресурсів навколишнього середовища в соціальні блага. Зазначені ресурси постають як задоволення потреби людини: фізіологічні (як живої істоти), інтелектуальні (як мислячої особистості), емоційні (почуття особистості), громадські (учасник суспільства), духовні (як особистість, яка усвідомлює себе частиною Всесвіту) [8].

Концепція сталого розвитку включає в себе цілий комплекс взаємопов'язаних сфер розвитку людського буття:

- ✦ *у політичній і правовій сферах* – розвинену демократію (народовладдя, конституційну владу, правову державу та громадянське суспільство, систему екологічно обґрунтованого законодавства, соціальну справедливість, забезпечення свободи та рівності всіх перед законом, координацію урядових і громадських структур у забезпеченні сталого розвитку суспільства);
- ✦ *в економічній сфері* – розумне поєднання всіх видів власності (державної, громадської, приватної), цивілізований підхід до хазяйнови-

Інтегральні науки по відношенню до сталого розвитку						
Природні		Технічні			Суспільні	
Протиріччя розвитку сучасної цивілізації						
Неухильне зростання людських потреб і скорочувальні можливості забезпечення		Втручання людини в природу та її (природи) здатність до відновлення			Зростання глобального валового доходу і зменшення глобального багатства	
Етапи концепції сталого розвитку						
Екологічний, закінчився на початку 1990-х років		Соціально-екологічний, 2008–2009 рр.			Соціоеколого-економічний – «зелена економіка»	
Широка гуманітарна концепція 1990-х років				→		Структурована стратегія 10-ти років
Трансформація ресурсів навколишнього середовища в соціальні блага						
Фізіологічні		Інтелектуальні	Емоційні	Громадські	Духовні	
Сфери розвитку людського буття						
Політична		Правова			Економічна	
Основні аспекти концепції сталого розвитку						
Економічний		Соціальний			Екологічний	
Основні чинники сталого розвитку						
Економіко-технологічні		Соціальні	Природно-екологічні		Фактори часу	
Аспекти залучення бізнесу в процеси сталого розвитку						
Тематичний		Структурно-управлінський			Фінансово-інвестиційний	
Напрямки реалізації концепції сталого розвитку в діяльності компанії						
Стратегічна екологічна оцінка	Аналіз стійкості ланцюга постачання		Екологічний і соціальний аудит	Підготовка нефінансової звітності	Оцінка впливу на довкілля	Ресурсо-ефективність Бенч-маркінг
Принципи сталого розвитку компанії						
<i>Принципи розвитку підприємства як відкритої системи</i>				<i>Принципи забезпечення економічного, екологічного та соціального напрямів сталого розвитку</i>		
Системність	Цілісність	Адаптивність	Цілеорієнтованість	Економічна раціональність	Інноваційність	Осторога (обережність) Економізація екологічного та соціального впливу
Етапи впровадження сталого розвитку в діяльність компанії						
Планування		Виконання, здійснення, реалізація, виробництво		Контроль, перевірка, моніторинг	Коригування, координація, стабілізація, регулювання	
Фактори впливу на впровадження сталого розвитку в діяльність компанії						
Фактори зовнішнього середовища				Фактори внутрішнього середовища		
Економічні		Управлінські	Соціальні	Економічні	Екологічні	Соціальні
Імперативи сталого розвитку компанії						
Екологічні		Соціальні		Технічні		Економічні
Потенціал сталого розвитку компанії						
Економічний		Соціальний			Екологічний	
Результати впровадження потенціалу сталого розвитку компанії						
Саморозвиток і прогрес			Раціональне природокористування		Підвищення якості життя	

Рис. 2. Формування теоретичних концепцій сталого розвитку компанії

Джерело: авторська розробка.

тості в межах збереження біосфери, задоволення життєвих потреб як нинішнього, так і майбутніх поколінь.

Економічний, соціальний, екологічний – основні аспекти концепції сталого розвитку. При економічному підході до концепції сталого розвитку йдеться про оптимальне використання природних, енерго- та матеріалозберігаючих технологій. Соціальна складова стійкості розвитку орієнтована на стабільність соціальних і культурних систем, а також на скорочення кількості руйнівних конфліктів у суспільстві. Найважливішою сутністю цього аспекту

є справедливий поділ благ. З екологічної точки зору сталий розвиток має забезпечувати цілісність біологічних і фізичних природних систем. Необхідними є розвиток і зростання біологічного різноманіття, що сприяє самовідновленню екологічної системи.

Серед основних чинників сталого розвитку слід виділити:

- ✦ *економіко-технологічні*, пов'язані з виробничо-господарською діяльністю (економічні, науково-технічні, технологічні, інноваційні);
- ✦ *соціальні*, що визначають розвиток суспільства (демографічні, соціально-політичні, історико-культурні, духовно-моральні);

- ✦ *природно-екологічні*, що впливають на стан навколишнього середовища (геологічні, кліматичні, біологічні);
- ✦ *фактори часу*, що визначають протяжність соціально-економічних і екологічних процесів (коротко-, середньо- та довгострокові).

Цінності концепції сталого розвитку та цілі сталого розвитку поділяє й провідний бізнес в Україні. Українські бізнес-лідери активно впроваджують нові стандарти відповідальної ділової практики в контексті глобального порядку; розширюють свою участь у роботі міжнародних майданчиків ООН і Глобального договору ООН; розвивають системну благодійність і корпоративне волонтерство; випробовують нові практики стійкості, серед яких – урахування еколого-соціальних ефектів, формування нових моделей відносин зі стейкхолдерами, а також переосмислення ролі та завдань бізнесу в контексті сталого розвитку, принципи якого інтегруються в довгострокові.

Останніми роками український бізнес демонструє значний прогрес у розумінні особливостей своєї участі в процесі сталого розвитку в різних аспектах:

- ✦ *у тематичному* – визнання основних пріоритетів щодо впровадження цілей сталого розвитку, областей спрямування зусиль, мотивацій, очікувань та ін.;
- ✦ *у структурно-управлінському* – вдосконалена система управління питаннями сталого розвитку, відповідальність у цій сфері перенесена на більш високий рівень управління та ін.;
- ✦ *у фінансово-інвестиційному* – не тільки як фактор зниження витрат внаслідок настання ризиків, але й як фактор інвестиційної привабливості, отримання фінансових преференцій та ін.

Для подальшого якісного кроку вперед необхідні значні зусилля та колективні дії: деталізація та перехід від обговорення пріоритетів до впровадження методології досягнення обраних принципів, до реальної трансформації бізнес-стратегій і бізнес-моделей в інтересах сталого розвитку та цілей сталого розвитку, а також до вимірювання конкретних практичних результатів як з точки зору соціоекологічних ефектів, так і з точки зору зростання та розвитку самого бізнесу в умовах глобальної економіки.

Сталий розвиток – це баланс задоволення існуючих потреб бізнесу та захисту інтересів майбутніх поколінь. Сучасна обов'язкова ознака ефективної компанії – гнучкість щодо партнерів та інвесторів, готовність до змін в екологічному законодавстві. Впровадження принципів сталого розвитку в діяльність компанії сприяє вдалій взаємодії з громадськістю та можливості залучення фінансування під низький відсоток, уникнення проблем із регулятивними органами та підвищення вартості компанії.

Компанії, орієнтовані на сталий розвиток, повинні здійснювати такі напрями діяльності:

- ✦ *стратегічна екологічна оцінка* – шляхом реалізації програм і планів, розроблених владою на національному, регіональному або місцевому рівні, що сприяє забезпеченню та підтримці заходів із охорони довкілля, безпечності життєдіяльності людей та охорони їх здоров'я, урахування екологічних вимог під час реалізації бізнесу;
- ✦ *аналіз стійкості ланцюга постачання* – допомагає визначити відповідність постачальників і матеріалів внутрішнім і зовнішнім вимогам; уникнути репутаційних втрат від співпраці з підрядниками, безвідповідальними по відношенню до навколишнього середовища, безпечності життєдіяльності людей та охорони їх здоров'я; запобігти фінансовим втратам, через можливі збої в постачанні, спричинені реалізацією регуляторних ризиків щодо проблемних постачальників;
- ✦ *екологічний і соціальний аудит* – сприяє підвищенню екологічної та промислової безпеки компанії;
- ✦ *підготовка та оприлюднення нефінансової звітності* – покращує імідж компанії, стимулює зацікавленість стейкхолдерів у визначенні впливу на соціальну сферу та навколишнє середовище від діяльності компанії. Найбільш авторитетною системою складання нефінансових звітів є принципи Глобальної ініціативи зі звітності (GRI). Відповідність принципам GRI вказує на спрямованість компанії до сталої економіки та дає зацікавленим сторонам уявлення щодо реальної цінності бізнесу. Фінансова та нефінансова інформація, яка характеризує стан і перспективи розвитку, розкриває основні ризики й невизначеності діяльності компанії;
- ✦ *оцінка впливу на довкілля (ОВД)* – інструмент уникнення негативного впливу на довкілля для громади, влади та бізнесу. Висновок про ОВД – основний дозвільний документ щодо оцінки впливу на навколишнє середовище суб'єкта господарювання. Оцінка включає визначення потенційно несприятливих екологічних ризиків та вплив на природне середовище (повітря, воду та ґрунти), аналіз потенційних соціальних наслідків на здоров'я та безпеку людства;
- ✦ *ресурсоефективність* – поліпшує процеси виробництва та знижує забруднення середовища, водночас створюючи додаткову цінність для компанії;
- ✦ *бенчмаркінг* – дає змогу зіставити показники ефективності; дозволяє зрозуміти слабкі та сильні сторони діяльності компанії порівняно

з конкурентами та світовими лідерами в галузі; допомагає встановити основні фактори їх успішності та на підставі цих результатів розробити та прийняти відповідні управлінські рішення, запровадити найкращі методи роботи щодо подальшого сталого розвитку в умовах динамічного зовнішнього середовища [6].

Основою запровадження концепції сталого розвитку на рівні підприємства є така комбінація принципів:

1. *Загальні принципи розвитку підприємства як відкритої системи:*

- ✦ системності (розгляд підприємства як системи, що передбачає, з одного боку, наявність зв'язків між структурами елементами, їх взаємозалежність, а, з іншого – дозволяє розмежувати дію зовнішнього та внутрішнього середовища);
- ✦ цілісності (як основа самозбереження системи);
- ✦ адаптивності (як здатність змінюватись під впливом дії середовища);
- ✦ цілеорієнтованості (як вектор розвитку системи).

2. *Принципи забезпечення економічного, екологічного та соціального напрямів сталого розвитку:*

- ✦ економічної раціональності (основна мета підприємства є отримання прибутку в короткостроковій та довгостроковій перспективах, відповідно будь-які заходи зі сталого розвитку повинні розглядатися з позиції зазначеної мети);
- ✦ інноваційності (як джерело саморозвитку, екстенсивні методи на сучасному етапі не можуть відповідати основній меті діяльності підприємства в довгостроковій перспективі);
- ✦ обережності (обережності) (як умова збереження людської цивілізації цей принцип повинен бути поширений і на екологічну, і на соціальну сфери та виступати своєрідним фільтром – заходи по досягненню основної мети діяльності підприємства повинні перевірятися щодо їх можливого впливу на екологію та соціум);
- ✦ економізації екологічного та соціального впливу (трансформування зовнішніх екологічних і соціальних факторів, що формуються під впливом діяльності підприємства, у внутрішні витрати виробництва та їх інтеграція у процес ринкового ціноутворення, що в довгостроковій перспективі сприятиме підвищенню конкурентоспроможності тих компаній, що відповідально ставляться до своєї діяльності) [2].

Концепцію сталого розвитку в діяльність компаній доречно запроваджувати за рахунок процесного управління, а саме: циклу Демінга – схеми, яка показує основний принцип нескінченного вдосконалення. Зазначений цикл PDCA (*Plan-Do-Check-Act*) складається з таких етапів:

- ✦ *PLAN* (планування) – визначаються заходи щодо реалізації соціальних, екологічних, економічних аспектів діяльності компанії, які приведуть до сталості розвитку в майбутньому;
- ✦ *DO* (виконання) – реалізація запланованих дій, надання ресурсів для впровадження концепції сталого розвитку;
- ✦ *CHECK* (перевірка/контроль) – перевірка реалізації запланованих дій з етапу DO та визначення результатів, тобто проведення моніторингу операцій, які можуть впливати на навколишнє середовище, соціальні показники, суспільство та покращення економічного стану, а також підготовка звіту про результати;
- ✦ *ACT* (дія/коригування) – проведення заходів щодо постійного поліпшення, вдосконалення процесу управління, коригування відхилень після перевірки. Відповідно до цієї методології постійні перевірки та безперервний аудит процесу управління або виробництва допомагають виявляти слабкі місця. Кожен новий виток у діяльності впливає на підвищення ефективності наступного циклу, що дозволяє підвищити якість управління стабільно компаній та досягти постійного розвитку [4].

У контексті сталого розвитку компанії актуальним є встановлення сукупності факторів, що впливають на його соціальну, екологічну та економічну складові. З позиції середовища функціонування всі фактори поділяються на зовнішні та внутрішні, що сприяють закономірним змінам кількості та якості його суб'єктів й об'єктів, що обумовлюють перехід до нових рівнів організації функціонування компанії.

До зовнішніх факторів слід віднести:

- ✦ *економічні:* рівні інфляції, фінансових ризиків, конкурентоспроможності, державного регулювання економіки, торговельні обмеження, економічні кризи, податкова політика, обмеженість ресурсів;
- ✦ *екологічні:* виснаження природних багатств, забруднення навколишнього середовища, незаконне використання природних ресурсів, зміна клімату та ландшафту території, правове забезпечення;
- ✦ *соціальні:* розшарування суспільства, зростання захворюваності, тероризм, бідність населення, низький рівень доходів, соціальної сфери, інформаційне забезпечення.

Внутрішні фактори складаються з:

- ✦ *економічних:* обмеженість фінансових ресурсів, конкурентоспроможність, ефективність розвитку виробництва, ресурсоемність продукції, рівень попиту, капіталовіддача, використання робочого часу, продуктивність праці, матеріальна зацікавленість, умови праці, рівень заробітної плати;

- ✦ *управлінських*: ефективність прийнятих рішень, пріоритет тактичних завдань над стратегічними, інформаційне забезпечення, досвід, професіоналізм і лідерські якості керівника, ступінь ділової активності, наявність особистих планів розвитку;
- ✦ *соціальних*: кваліфікація керівництва, соціальне партнерство, рівень професіоналізму персоналу, соціальної захищеності, адаптації, кар'єрного зростання та самореалізації, ступінь розвитку комунікаційних зв'язків.

Формування потенціалу сталого розвитку має охоплювати:

- ✦ здатність до саморозвитку та прогресу, тобто забезпечення стійкого зростання виробництва, створення надійних умов і гарантій для суб'єктів господарювання, створення сприятливого клімату для інвестицій і інновацій;
- ✦ раціональне використання природних ресурсів і збереження екологічної рівноваги в регіоні;
- ✦ стабільне підвищення якості життя всіх працівників та мешканців міста.

Визначаючи свою стратегічну позицію щодо забезпечення сталого розвитку, компанія повинна врахувати обмеженість свого впливу на ринковий потенціал, оскільки його використання залежить від особистісних компетенцій (можливостей) і ресурсів. Тому головним завданням забезпечення сталого розвитку є або організація власного потенціалу з чіткою орієнтацією на ринковий запит, або пошук нового потенціалу.

Оцінюючи потенціал сталого розвитку, доречно виділити такі його групи: економічний потенціал (виробничий, фінансовий, стратегічний, маркетинговий, інформаційний); соціальний потенціал (трудова, соціальна, мотиваційна); екологічний потенціал (інноваційний, техніко-технологічний) [3].

ВИСНОВКИ

У статті з філософської позиції наведено розуміння поняття парадигми, яке перетворюється в парадигму сталого розвитку компанії. Зазначені напрямки мають визначальний вплив на формування сучасного розуміння парадигми сталого розвитку компанії як вказівки на те, що слід вивчати, які питання розглядати стосовно об'єкта вивчення» як ці питання мають бути структуровані та як слід інтерпретувати результати дослідження.

Запропонована історико-контентна модель сталого розвитку доповнює представлену парадигму та визначає складові формування теоретичних концепцій. Продемонстрована модель дозволяє виділити стратегічну глобальну парадигму сталого розвитку компанії та сформулювати її теоретико-методологічні особливості.

Подальші дослідження слід спрямувати на деталізацію складових теоретичних концепцій для розробки ефективних інструментів реалізації можливостей компаній у сфері екологічного та соціально-економічного сталого розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейчук Н. Парадигма як термін. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2008. № 620 : *Проблеми української термінології*. С. 254–257. URL: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk620/TK_wisnyk620_andrejchuk.htm
2. Грицина Л. Принципи сталого розвитку підприємств: порівняльний аналіз. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 1. С. 33–41. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/127289/122059>
3. Дерев'яно Ю., Піддубна Т. Аналіз показників сталого розвитку підприємства // *Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту СумДУ (м. Суми, 3–5 квітня 2012 р.)*. Суми : СумДУ, 2012. Т. 2. С. 55–57.
4. Марченко Н. Загадочный цикл Деминга, чем он может быть полезен? <https://ipland.com.ua/ru/blog/zagadochnyj-cikl-deminga-chem-mozhet-byt-polezen/>
5. Кун Т. Структура наукових революцій / пер. з англ. О. Васильєва. Київ : Port-Royal, 2001. 228 с.
6. Морщенок Т. С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 533–540. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/92.pdf
7. Сайт компанії «БЕЙКЕР ТІЛЛІ Україна» <https://bakertilly.ua/services/консалтингові-послуги/сталий-розвиток>
8. Хазан В. Б. Академик В. И. Вернадский и парадигма устойчивого развития. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія «Екологія»*. 2015. Т. 256. Вип. 244. С. 19–23.

REFERENCES

- Andreichuk, N. "Paradyhma yak termin" [Paradigm as a Term]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Serii «Problemy ukrainsoi terminolohii». 2008. http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk620/TK_wisnyk620_andrejchuk.htm
- Derevianko, Yu., and Piddubna, T. "Analiz pokaznykiv staloho rozvytku pidpriemstva" [Analysis of Indicators of Sustainable Development of the Enterprise]. *Ekonomichni problemy staloho rozvytku*, vol. 2. Sumy: SumDu, 2012. 55-57.
- Hrytsyna, L. "Pryntsyepy staloho rozvytku pidpriemstv: porivnialnyi analiz" [Principles of Sustainable Development of Companies: Comparative Analysis]. *Ekonomichni dyskurs*. 2017. <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/127289/122059>

Khazan, V. B. "Akademyk V. Y. Vernadskiy y paradyhma us-toichyvoho razvytyia" [Academician V. I. Vernadskiy and Sustainable Development Paradigm]. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademii»]*. Seriya «Ekolohiia», vol. 256, no. 244 (2015): 19-23.

Kun, T. *Struktura naukovykh revoliutsii [The Structure of Scientific Revolutions]*. Kyiv: Port-Royal, 2001.

Marchenko, N. "Zagadochny tsykl Deminga, chem on mozhet byt polezen?" [Mysterious Deming Cycle, How

Can It Be Useful?]. <https://ipland.com.ua/ru/blog/zagadochnyj-cykl-deminga-chem-mozhet-byt-polezen/>

Morshchenok, T. S. "Benchmarking yak instrument pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemnytskykh struktur" [Benchmarking as an Instrument of Increase of Business Structures Competitiveness]. *Ekonomika i suspilstvo*. 2017. http://www.economy-andsociety.in.ua/journal/9_ukr/92.pdf

Sait kompanii «BEIKER TILLI Ukraina». <https://bakertilly.ua/services/консалтингові-послуги/сталий-розвиток>

UDC 65.01
JEL: M21; M59; K19

IMPROVING THE SYSTEM OF INDICATORS FOR ECONOMIC AND STATISTICAL DETERMINATION OF ENTERPRISE EFFICIENCY WITH REGARD TO LEGAL ASPECTS OF MANAGEMENT

©2020 SKRYNKOVSKYY R. M., ZAIATS O. S.

UDC 65.01
JEL: M21; M59; K19

Skrynkovskyy R. M., Zaiats O. S. Improving the System of Indicators for Economic and Statistical Determination of Enterprise Efficiency with Regard to Legal Aspects of Management

The object of the research is the peculiarities of the formation, use and improvement of the system of indicators for economic and statistical determination of enterprise efficiency with regard to legal aspects of management. It is determined that the enterprise efficiency is the ability of enterprise to provide the efficiency (effect) of process, project, activities, etc., which can be calculated as the ratio of the effect (achieved result in a certain form of manifestation – monetary, material, social, ecological, etc.) to the costs that ensured this result in the system of determining the result of economic activity «information – resource – time – conditions (risk factor, opportunity) – responsibility.» It is identified that in practice there are problems related to the formation and use of the system of indicators for economic and statistical determination of enterprise efficiency, taking into consideration the legal responsibility of business. It is determined that under the legal responsibility of business should be understood the following: 1) duty of managers to respect the legality of actions in achieving the economic goals of the enterprise; 2) five main groups of legal responsibilities of managers: to the owners (board of directors), to the staff (subordinates), to customers, to suppliers, and to competitors of the enterprise. The results of the research improve the system of indicators for economic and statistical determination of enterprise efficiency, taking into account: financial and economic efficiency; production efficiency; commercial efficiency; legal efficiency – depending on the level of compliance with the legality of the actions of managers in achieving the economic goals of the enterprise in the financial, economic, industrial and commercial spheres. All this should be taken into account when improving the system of integrated diagnostics of the enterprise's competitiveness to form and support the process of making and implementing managerial decisions, including checking up effectiveness of these decisions in the management system.

Keywords: enterprise, enterprise efficiency, legal responsibility of business, managerial decisions, economic goals, profit, effect (result), costs (resources).

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-416-422>

Fig.: 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 32.

Skrynkovskyy Ruslan M. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Business Economy and Information Technology, Lviv University of Business and Law (99 Kulparkivska Str., Lviv, 79021, Ukraine)

E-mail: uan_lviv@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2180-8055>

Zaiats Olha S. – PhD (Law), Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines, Lviv State University of Internal Affairs (26 Horodotska Str., Lviv, 79066, Ukraine)

E-mail: zayats.olga@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2872-5567>

УДК 65.01
JEL: M21; M59; K19

Скряньковський Р. М., Заяць О. С. Удосконалення системи показників для економіко-статистичного визначення ефективності діяльності підприємства з урахуванням правових аспектів менеджменту

Об'єктом дослідження є особливості формування, використання та вдосконалення системи показників для економіко-статистичного визначення ефективності діяльності підприємства з урахуванням правових аспектів менеджменту. З'ясовано, що ефективність діяльності підприємства – це здатність підприємства забезпечувати результативність (ефект) процесу, проекту, заходів тощо, яку обчислюють як відношення ефекту (досягнутого результату в певній формі вияву – грошовій, матеріальній, соціальній, екологічній тощо) до витрат, що забезпечили цей результат у системі визначення результату економічної діяльності «інформація – ресурс – час – умови (фактор ризику, можливість) – відповідальність». Виявлено, що на практиці існують проблеми, пов'язані з формуванням і використанням системи показників для економіко-статистичного визначення ефективності діяльності підприємства з урахуванням юридичної відповідальності бізнесу. Встановлено, що під юридичною відповідальністю бізнесу слід розуміти: 1) обов'язок менеджерів дотримуватися законності дій при досягненні економічних цілей підприємства; 2) п'ять основних груп юридичних обов'язків менеджерів: перед власниками (радою директорів), перед персоналом (підлеглими), перед клієнтами, перед постачальниками та перед конкурентами підприємства. За результатами дослідження вдосконалено систему показників для економіко-статистичного визначення ефективності діяльності підприємства, яка враховує: фінансово-економічну ефективність; виробничу ефектив-